

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆԳԱԿ

ԹՈՒՂԹ Ա.

Տարւոյն առաջին օրը. — Հանդէսք իՓարիզ. — Պանդուխտի մը տխրութիւնը. — Արգար, Հայոց բազաւոր. — Բարեմաղրութիւնք վասն հայրենեաց. — Ժամանակին անստուգութիւնը. — Նախօրեանի ընդունելութիւնը. — Կայսրուհւոյն ընդունած ընծայն. — Պապին բարեմաղրութիւնը. — Յակոր նահապետ եւ հրեշտակը. — Կարիալատի. — Նախօրեանի քաղաքականութիւնը. — Մեքսիկոյի պատերազմը. — Յունաստանի խնդիրը. — Թագաւորութեան հետամուտք. — Ռուսաստանի վիճակը. — Ամերիկայի քաղաքական պատերազմը. — Ֆրեանքիքայութիւնի պատերազմը. — Փառաւոր կաղանկէք մը. — Հայ ծնողաց բարեմաղրութիւնը:

== Տօնի եւ ուրախութեան օր մի է այս: Այս մեծ մայրաքաղաքը, որ ոչ միայն գեղարուեստից եւ գիտութեանց հանգիստարանն է, այլ եւ ամենայն զուարճութեանց եւ աղմկայոյզ հանգիստից կեդրոն, այս օրս սովորականէն աւելի տարօրինակ շփոթ ու իրարանցում մը կնեակայացնէ: Կայսերական գահէն մինչեւ յետին քաղաքացին՝ ամէնքը մեծ ու փոքր գործերնին՝ զբաղմունքնին թողած, այցելութիւն ընելու, այցելութիւն ընդունելու, շնորհաւորելու, շնորհաւորութիւն ընդունելու, ընծաներ գնելու եւ ընծաներ վայելելու հետ են: Եթէ օտարական մը այսօր առաջին անգամ Փարիզ հասնէր, շատ պիտի զարմանար՝ տեսնելով այս կարգէ գուրս երեւոյթը, այս խառնընթաց կառքերու շառաչիւնը, այս հետեւակ բաղմութիւնն որ մայրաքաղաքիս լայնածաւալ ճամբաներուն մէջ ծովու ալեացը պէս երերալով կծփայ, այս խանութներուն հանգիստացուցած շքեղ ու ակնախաղի խաղալիքները: Համառօտը սեւ, այս զգալի տարօրինակ ուրախութիւնը, որ ամենուն երեսը կիպայլի, եւ այս յորդահոսան սիրալիք բարեմաղթութիւնները որ ամենուն շրթունքէն զեղեալ կծաւալին, այս ամէն բանը կըսեմ յայտնի կցուցնեն թէ այս այնպիսի տօն մի է որ ամենուն առհասարակ կվերաբերի, ուստի եւ ամէնքն առհասարակ առանց ազգութեան եւ կրօնի խտրութիւն

նայելու՝ կիսութան տօնակից եւ ուրախակից լինել իրարու:

== Ինչո՞ւ ես միայն եմ, որ այս հասարակաց տօնին եւ ուրախութեան օրը՝ տխուր եւ տրտում քաշուած եմ առանձնութեանս մէջ. — Վասն զի խեղճ պանդխտին չկայ մէկը որ անուշ խօսք մը ըսէ, սրտանց բարեմաղթութիւն մը ընծայէ, չկայ մէկը, որուն խեղճ պանդխտը իւր սիրոյ հաւատարմը մատուցանէ ու սրտին զգացմունքները բացատրէ: — Երանի՛ ձեզի, եղբարք, որ այսօր ձեր հայրենակցաց մէջ նստած՝ ազգայնոց եւ ընտանեաց սէրը կվայելէք, որ կրնաք ձեր սիրելի հայրենակցացը եռանդուն բարեմաղթութիւններ նուիրել եւ ձեր ընտանեացը ձեր սրտեռանդն գործովը յայտնել: Երանի՛ ձեզի որ չէք գիտեր թէ ինչպէս գառն է պանդխտութիւնը, մանաւանդ այսպիսի օրեր, որ օտարին երեսը փայլած զուարթութիւնը՝ պանդխտին տրտմութիւնը կըսաստկացնէ. նոցա ուրախութեան աղաղակը՝ իւր տրտմութեան հառաչանքներուն հետ կխառնուի, եւ մինչ սիրոյ ձայներ կսէ այլոց բերնէն իւրեանց սիրելեացը համար, իւր շրթունքները հեղձամղձուկ հառաչանքներ կխղզեն, վասն զի չունի մէկը, ոչ ազգական, ոչ ընտանիք, որուն նուիրէ իւր սրտին զգացմունքը: Հայրենիքէն գուրս ընկած պանդխտը կնմանի ծովային կենդանւոյն, որ եթէ իւր ջրակուտակ բնակութենէն գուրս ընկնի՝ կհալի կնուաղի կարօտով իւր ընդասուն ջրոցը:

== Մեր ազգային պատմութիւնը աւանդախառն կերպով ըսածնուս ճիշդ օրինակ մը կուտայ: Մեր Արգար թագաւորը տէրութեան գործոյն համար ստիպուելով թողուլ զՀայաստան եւ գնալ իշխում առ կայսրն Օգոստոս, այնպէս սիրելի եղաւ իմաստասէր ինքնակալին իւր իմաստուն բարուց՝ կենցա-

ղափարութեանն ու զգոնամիտ բարուցը համար, որ չէր կրնար իրմէ բաժնուիլ. ամէն զուարճութեանցը ժամանակ իւր հետը կրտանէր, եւ ամէն ջանք կընէր որ Հայոց թագաւորը յօժարի հօտմ մնալ. բայց հռովմէական պերճութիւնն ու շռայլութիւնը չկրցաւ մոռցընել Հայաստանի պարզութիւնը: Արգարու սիրտը կհալէր ու կմաշէր հայրենեաց կարօտովը, ու ամէն օր ինքնակալէն կխնդրէր որ թողու զինքը Հայաստան դառնալու: Օգոստոսի ծանր կուգար այս խնդիրքը, եւ օրէ օր կձգձգէր՝ յուսալով որ Արգարու սիրտը վերջապէս հրապուրի կայսերական արքունեաց զեղխութեամբն ու ամենատեսակ զուարճութեամբը: Հայոց թագաւորին ճարը հատաւ, ու տեսնելով որ Օգոստոսի միաբը բոլորովին իւր բաղձանացը հակառակ է, իւր ճարտարմտութեանը ապաւինեցաւ ինքնակալը համոզելու: Օր մը — կըսեն — այլ եւ այլ վայրի կենդանիներ բերել կուտայ Արգար, միանգամայն նոցա ծնած ու սնած տեղերուն հողերը առանձին առանձին զետեղել կուտայ, եւ ամէն մէկուն քովը ցիւցի մը վրայ գրել կհրամայէ իւրաքանչիւր կենդանւոյն սեպհական հողը. կհրաւիրէ զինքնակալը, կցուցնէ այն վայրի կենդանիները, եւ կըացատրէ թէ ամէն մէկուն որջը ո՞րն է: Կենդանիները կարճրկէ, եւ ահա ամէն մէկը կվաղէ իւր ծնած ու սնած հողոյն վերայ, եւ երբ Օգոստոս ապշած կնայէր այս տեսարանիս վրայ, ոտք կենէ Հայոց թագաւորը, «Տէր արքայ, կըսէ, եթէ վայրի կենդանեաց սիրելի է իրենց որջը, ինչպէս կարելի է որ մարդուս սիրտը չսիրէ իւր հայրենիքը: Ահա այսչափ ժամանակ է որ քու արքունեացդ մէջ կվայելեմ զամենայն փառս եւ զհեշտութիւն, անփառունակ կեանքը եւ անպաճոյճ կենցաղն է որուն կփափաքի սիրտըս»: Ինքնակալին աչուրները կլեցուին, կընկնի կպլլուի այն իմաստուն եւ հայրենասէր թագաւորին գիրկը հեծեծելով. «Երանի Հայաստանի որ այսպիսի հայրենասէր որդիք կծնանի»: այս կըսէ եւ Արգարու վերջին բարեւը կուտայ:

Հայոց պատմութիւնը այս վեհագոյն օ-

րինակը կընծայէ՝ իբրեւ նախատիպ ամէն հայկական սրտերուն որ իրենց հայրենիքէն դուրս կթափառին:

== Այս, պանդուխտին հողին՝ հայրենեաց յիշատակաւ կմաշուի, նորա աչուրները միշտ գէպի այն կողմը կձգուին՝ ուր իւր հայրենիքն է, սիրտը այն կողմը կդառնայ՝ ուր իւր սիրելիքն են. նոցա արտասուացը կփափաքի հաղորդակցիլ, նոցա ուրախութեանցը կուզէ հրճուակցիլ, նոցա բաղբին կսիրէ մասնակցիլ: Քանի քանի անգամ լսելով հայրենակցացս քաշած տառապանքները՝ տառապեցայ եւ կտառապիմ հոգւով. քանի քանի անգամ այս խաղաղաւէտ ափունքը նստած՝ ցանկալի երեւցաւ ինձ հայրենակցացս ամբոխեալ կեանքը, եւ քանի քանի անգամ փափաքեցայ այն լեռներուն, այն ապառաժներուն՝ որ ոռոգուած են ու գեռ նոյր ոռոգուեցան հայկական արեամբ, արեամբ բաղմութեան քաջաց՝ որ մեռան փառօք, նահատակք եկեղեցւոյ եւ նահատակք հայրենեաց...:

Այս խօսքերը գրած ժամանակս դարձեալ աչքիս առջեւն եկաւ այն ցաւալի դէպքը՝ որում ականատես եղայ եւ ես անցեալ տարւոյն վերջերը՝ մայրաքաղաքիս մէջ պանդըխտեալ ուրիշ ազգային եղբարց հետ. այսինքն խեղճ Մողեան երիտասարդին հայրենեաց կարօտով սոսկալի հիւանդութեան մը հանգիւպիլը, եւ յետոյ Փարիզու հիւանդանոցին մէջ դառնաղէտ մահուամբ վախճանիլը...:

== Բայց որովհետեւ բարեմաղթութեանց օր է այս, պանդուխտն ալ լռեցնելով քիչ մը իւր ցաւերը՝ կուզէ բարեմաղթութեան ձայն մը թուցընել դէպի հայրենիս: Կփափաքի եւ կմաղթէ իւր ազգին համար նոր եւ լաւագոյն տարի, յորում ազգը մեծաբայլ առաջ կվաղէ գէպի իւր երջանկութիւնը. կըփափաքի հաստատութիւն ամենայն ազգային ձեռնարկութեանց, յաջողութիւն ամենայն ազգաշահ գործոց եւ բարգաւաճանք ամենայն ազգանուէր խորհրդոց ու մտածութեանց. կփափաքի որ ազգասիրութեան կրթակը վտուի, ծաւալի եւ հրգեհէ ամէն հայ-

կազմն սրտերը, եւ մարէ՛ այրէ եւ մոխիր ու չիք դարձրնէ՝ ազգատեցութեան փուշն ու տատակը: Կիսափաքի պատանեաց բարոյական ազգային կրթութիւն, երիտասարդաց խոհական աշխատասիրութիւն, եւ ծերոց առողջութիւն եւ կեանք երկար, որ աչուրնին չփակեն մինչեւ որ տեսնան հայրենեաց բարոյական եւ ճշմարիտ երջանկութեան արշալոյսը:

= Երեկ կմտածէի հայրենեաց ապագային համար, այսօր ընդհանուր աշխարհի վրայ, ուր որ աչքս դարձունեմ՝ ոչինչ ընդհատ մթութիւն մը կտեսնեմ: Եւ յիրաւի, այժմու ժամանակս գուշակութիւնն անհնարին բան մի է. ինչպէս ճշմարիտ կենէ փորձով այն երկնաւոր պատգամը թէ «Ո՛չ է ձեզ գիտել զժամս եւ զժամանակս»: Քաղաքագիտին հեռատես մտածութիւնները ժամանակին դիմաց կիշրին, կայծ կարծուածը՝ անտառներ մոխիր կղարձրնէ, ու լեռնէն աւելի հաստատուն համարուածը՝ կտապալի ու աւազի պէս կիշրի: Այսօրուան օրս եւրօպան՝ Ասիան եւ Ամերիկան տեսարան մի է անհանգիստ եւ անհաստատ փոփոխութեան. որ քաղաքագէտ կարող է յուսալ թէ յանկարծ մէկ օրուան մէջ բոլոր իւր խորհուրդները ջուրը չընկնին, ու պաշտպաններուն հետ իրենց տեսութիւններն ու ազգեցութիւնն ալ չկորսնցընեն:

= Այս տարուան որոշելիք խնդիրները շատ են, եւ այնպէս բաղմակնձիւն վիճակի մը մէջ՝ որ քանի տարիէ իվեր բոլոր աշխարհի քաղաքագէտք կ'ընան, կ'ձգնին, կ'իճեն, ու չեն կրնար լուծումը տալ. բայց ժամանակը՝ այս Գորդիոնի հանգոյցը իւր մէկ հարուածովը բաւական է լուծանել, եւ խորունկ քաղաքատեսից իմաստութեանը վրայ ծաղր կարձակէ, ինչպէս մինչեւ ցայժմ՝ բրաւ եւ զարմացուց:

= Շատ փառաւոր եղաւ երեկ գեսպանաց, եւ բոլոր պաշտօնատեարց հետզհետէ ընդունելութիւնը: Նափոլէոն մեծ յոյս ցուցուց խաղաղութեան ընդ ամենայն ազգս, բայց իւր խօսքին մէջ նշանաւոր բան մը չկայ որ

մեկնութիւն վերցընէ ու իւր գիտաւորութիւնը յայտնէ կախ մնացած խնդիրներուն վրայ, թէ եւ անցեալ տարուան վերջերը կայսեր բռնած կերպը ոչ սակաւ շեղած կերեւի իւր առջի բռնած ընթացքէն:

= Կայսրուհւոյն շնորհաւորողներուն մէջ աչքի զարկաւ Լոմպարտացի տիկնայց պատգամաւորութիւնը, որ իրենց հայրենակցացը կողմանէ ընծայ բերին՝ մարմարիոնեայ գեղաբանդակ արձանախումբ մը (groupe), որ երկու մանկամարդ կանանց կերպարանօք կրնե՞րկայացնէ զՊաղղիա եւ զԻտալիա որ զիրար կգրկեն համբուրելով: Այն գեղեցիկ ընծայն շատ հաճոյացեր է կայսրուհւոյն:

= Հեռագիրը ծանոյց թէ պապը մեծ սիրով ընդունեւ է Գաղղիոյ Հռոմ կեցող զօրավարն ու գեսպանը, եւ բարեմաղթութիւններ ըրեր է նափոլէոնի եւ նորա ազգատոհմին կենացը, որում եւ կայսրը հեռագրով շնորհակալութիւն բրաւ: Ընդունեւ է նաեւ զՓրանկիսկոս՝ Նափոլիի անկեալ թագաւորը, որում յետոյ Գաղղիոյ գեսպանն եւս դնացեր է յայցելութիւն: Այս բաները շատ հաճոյ չեն կրնար լինել իտալասէր ազատականաց:

= Պապը հասարակաց առջեւ իտալիոյ խնդրոյն վրայ եւս խօսեր է հետեւեալ կերպով, որ հոս շատ ծիծաղելի նիւթ եղաւ հասարակաց: — «Ինչպէս որ Յակոբ Նահապետը հրեշտակին հետ ամբողջ գիշեր մը կռուեցաւ, եւ նորա ամուլաջիւր ցաւքընէն ետքը ընկաւ ոտքը թողութիւն ուղեց, այսպէս եւս Վիկտոր Էմմանուէլ՝ Փիէմոնթի թագաւորը՝ գիշերուան մը մէջ է որ ինծի հետ կկռուրտի, բայց Յակոբայ պէս պիտի ընկնի ոտքս ու մեղայ պիտի ըսէ»: Չեմք հասկընար թէ Յակոբ Նահապետին ու իտալիոյ թագաւորին մէջը ինչ համեմատութիւն կայ. եւս առաւել չեմք հասկընար թէ Պիոս պապին ու Աստուծոյ հրեշտակին մէջ ինչ նմանութիւն կայ: Ո՛հ, կարի են այս զառանցանք: Բայց մինչ աշխարհ կզարմանայ պապին ամբարհաւած բացատրութեանը վրայ, գուցէ նա կզմայլի իւր խոնարհամտութեանը վրայ, որ երբ ինքզինք

Աստուծոյ փոխանորդը կհամարի (մանաւանդ թէ եւ Աստուած իյերկրի, — quasi Deus in terra — ինչպէս որ հռոմէական աստուածաբանք կվարդապետեն) իբր թէ խոնարհամտութեամբ ինքզինքը պարզ հրեշտակի մը կնմանցնէ։ Բայց ինչպէս եւ լինի՝ Խալիոյ թագաւորը շատ հեռու կերեւի Յակոբ նահապետին մեղայագոչութենէն։ Ոչ թէ գիշերուան մութով՝ այլ ցորեկուան պայծառ լուսով պատերազմեցաւ նա բոլոր աշխարհի գիմաց, եւ լաւ իսկ ճանչնալով թէ որոն հետ կմենամարտէր։ Ուստի եւ նորա միտքն ու սիրտը պիտի չհանդարտի, ինչպէս նաեւ բոլոր Խալաւցւոց սիրտը, մինչեւ որ Վատիկանու վրայ չծածանի խալական դրօշակը։ «Իմ վրաս վստահութիւննիդ գրէք, ինչպէս որ ես ալ վստահութիւնս գրեք եմ ձեր վրայ»։ Ըսեր է Վիկտոր Էմմանուէլ շնորհաւորող ոստիկանացն ու ազգին։ Այս փոփոխ վստահութիւնը յուսամբ որ փրկէ զԽալիս։

== Կարիպալտին հասեր է իւր կղզին Բափրէրա, եւ մտեր է դարձեալ իւր առանձնութիւնը. բայց օ գիտէ թէ մինչեւ ցերբ։ Ասփրոմոնթէի յաղթուողը հարկաւ հանգիստ պիտի չառնու՝ մինչեւ որ փառաւորագոյն յաղթութեամբ մը իւր աղօտացեալ փառացը վրէժը չառնու։

== Դաղդիոյ ինքնակալին վրայ քանի մը ամսէ իվեր տատամսութիւն մը կերեւի կըսեն, Թուվնէլ աղատական պաշտօնեայն փոխուելով եւ տեղը Տրուէն տը Լիւիսը դրուելով, Խալիոյ հետ շատ քաղաքական յարաբերութիւնները նոր կերպարանք առին. որ չկրնար յուսացուիլ թէ երկար տեւէ, վասն զի ոչ Դաղդիոյ եւ ոչ Խալիոյ ընդհանուր հոգւոյն հետ կհամաձայնի. իսկ Մեքսիկոյի հետ սկսուած գործոյն եւքը դեռ անստոյգ վիճակի մէջ է. Զորէ զօրապետին հետ ըրած վերջի խօսակցութեան մէջ՝ կայսրը իրեն ըսած կլինի թէ «Տէրութեանս ամենէն ծանր գործն է որ քեզ կյանձնեմ»։ Այս խօսքը բաւական կցուցնէ թէ կայսեր քիչ անհանգըստութիւն չտար Մեքսիկոյի գործը, որոյ ծախքը հետզհետէ կծանրանան, եւ նիւթա-

կան օգուտը շատ սակաւ է, գուցէ եւ ոչինչ։

== Յունաստանի խնդիրը տատամսութեան մէջ է։ Մեծ տէրութիւններն որոշեցին որ Յոյնք իրենց կամօքն ու աղատութեամբը ընեն իրենց թագաւորին ընտրութիւնը, ի բաց առեալ Լէյհթեմպէրկի դուքսը եւ Ալֆրետ Անգղիոյ իշխանը. բայց Յոյնք առ այժմ միաբան հաւանութեամբ կենդրեն զԱլֆրետ, թէպէտեւ յոյս ալ չունենան։ Իփոիւնթին եւ ուրիշ հին ցեղերէ յոյն իշխաններ հետամուտ են թագաւորական աթոռոյն՝ զոր Փոթութուգալի Տօն Ֆէրտինանտ թագաւորահայրը չընդունիր, թէպէտեւ Անգղիան չգաղթիր առաջարկել վայն՝ իրեն համախոհ տէրութեանց հետ մէկտեղ։ Նախընտն շատ չախորժիր որ Օմալի դուքսն արքայանայ. Աւստրիան կբողոքէ որ Վիկտոր Էմմանուէլի որդւոյ մէկը չընտրուի. անգլիէն եւ Պաւերան կպահանջէ որ իւր տնէն մէկը ժառանգէ Ռիթնի կորուսեալ թագը։ Այսպէս ահա Յունաց դահը այլ եւ այլ ակընկալութեանց եւ վիճաբանութեանց նիւթ է։ Այս խնդիրներուն մէջ Տաճկի դուռը չկըրնար անտարբեր կենալ, մանաւանդ տեսնելով Յունաց այժմու հոգին որ իրենց սահմանները ընդարձակել կուզեն Թեսալիոյ կողմերէն. ինչպէս որ եօթն Յոնիական կղզիներն եւս Անգղիան նոցա կգարձընէ, որուն վերայ դեռ մեծ տէրութիւնք կխորհրդակցին եւ Օսմանցին կտագնապի։

== Ռուսաստան յառաջընթաց վիճակի մէջ է. եւ թէպէտ Լեհաց հոգիքը բռնկած են, եւ հեռագրալուր մը Վարշաւի մէջ մեծ դաւաճանութեան մը լուրը կուտայ, բայց այս եւս կիմացընէ թէ հետեւանք չէ ունեցած։ Գերեաց աղատութեան մեծ գործը՝ որ տէրութեան նոր կերպարանափոխութիւն պիտի տայ՝ հարկաւ քիչ մը ծփանք կպատճառէ մինչեւ որ իւր հաւասարակշռութիւնը գտնէ։

== Իսկ Ամերիկայի խնդիրը երթալով կը դժուարանայ։ Հիւսիսայնոց վերջի շփոթութիւններովը զօրացան հարաւայինք։ Մէք— Բլէյլէն ընկաւ հիւսիսայնոց սպարապետութենէն. յաջորդեց Պըրսայտ, որ թէեւ

բաւական անուն ունէր, բայց սակայն շատ դժբաղդութեամբ սկսաւ իւր սպարապետութիւնը. առաջին պատերազմն որ ըրաւ այս օրերս Ֆրէտէրիքսպուրկի քով՝ հիւսիսայնոց ահագին կորուստ տուաւ. տասը հազար հոգիէն աւելի զաշախն վրայ մնացին մեռեալ եւ վիրաւոր: Այս լուրը հոս բոլոր ազատական Ամերիկան սիրողներուն սիրտը տրտմեցուց, եւ հարաւայնոց պաշտպաններուն մեծ ուրախութիւն պատճառեց: Հիւսիսայինք այժմ՝ դժուարին վիճակի մէջ ընկած են. քսան հազար հոգիէն աւելի դատաւիք եղան փախան, շատերն եւս առթի կսպասեն: Իսկ հարաւայինք՝ որ նոյն իսկ յաղթուած ժամանակնին հպարտութեամբ լցուած էին, սրջափ եւս առաւել այժմ՝ որ յաղթութիւնն իրենց ձեռքն է: Բայց եւ այնպէս յուսալի է որ այս վերջի դէպքերը աւելի դիւրացընեն Եւրոպիոյ միջնորդութիւնը Ամերիկայի խնդրոյն մէջ:

= Առ ժամս հոս կդադրեցնեմ՝ առաջին թուղթս, խոստանալով որ երկրորդին մէջ աւելի մանր իջնեմ քաղաքական լուրերուն, միանգամայն ուսումնական եւ բանասիրական նորալուրս տամ խառն ընդ զուարճալիս. ինչպէս հետեւեալ մանրամէտք՝ որ դեռ երէկ պատահեր է, եւ զոր այժմս ստոյգ տեսէ լսեցի:

= Դիտէք որ նոր տարւոյ սովորութիւնն է որ ծնողք կազանդէք կուտան իրենց որդւոցը: Գաղղիացի հարուստ վաճառական մը որ իւր երեք աղջիկը երիտասարդ վաճառականաց հետ ամուսնացուցած է ամենառատ օժիւաներով, առանց իւր ծերութեանը նայելու դեռ եւս գործունեայ կեանք մը կանցունէ իւր առանձին բնակութեանը մէջ: Շաբաթ մը առաջ իւր երիցագոյն աղջիկը կվազէ հօրը տունը, ոտքը կընկնի, ու լալով կպատմէ որ իւր էրիկը մեծ դժբաղդութեան մը հանդիպելով՝ պիտի սնանկանայ եթէ հայրը օգնութեան չհասնի. կհարցընէ ծե-

րունին թէ «Ո՛րչափ բան հարկաւոր է. — 500,000 ֆրանք» պատասխան կուտայ աղջիկը, — Հը հը, կընէ ծերունին, գլուխը քերելով, քիչ բան չէ ուզածդ: Աղջիկը յոյսը կկորէ, ու երբ կսպասէ վերջին պատասխան մը ընդունելու, հայրը՝ «Մտածեմ՝ մտածեմ», կըսէ, եւ յունուարի առաջին օրը որոշ պատասխանս կուտամ՝ այդ ծանր՝ չըսեմ՝ անկարելի խնդրոյդ»: Յուսահատած գուրս կեղնէ աղջիկը, եւ էրիկ կնիկ այն երկիւղալից եւ տագնապալոյզ շաբաթը կանցընեն: Վերջապէս Յունուարի առջի օրը կհասնի, եւ ծերունին իւր երեք աղջկունքը եւ նոցա փեսաները կերակուրի կհրաւիրէ: Հացի նստած ժամաւ, նախին, երբ փեսաները իրենց անձեռոցները (փեշկիրները) կբանան, տեսնեն որ մէջէն կթափթփին 500,000 ֆրանքնոց դրամաթուղթեր: Չեղ կթողում մականերեւել այն երիտասարդ ամուսնաց զգացած ուրախութիւնը, զարմացումը եւ այլայլութիւնը. կվազեն կընկնին ծերունւոյն ոտքը ու չեն գիտնար թէ ինչ շնորհակալութիւն ընեն. կպազտւին՝ կուլան՝ կխնտան ու վերջապէս ոտք կեղնեն: Այն ժամանակ ծերունին կգառնայ կըսէ նոցա. «Որդեակք իմ, ձեզմէ մէկը անյաջող գործերու ձեռք զարկաւ եւ սնանկանալու վրայ էր, բայց յիշեց թէ հայր մը ունի դեռ որ կրնայ իրեն օգնել. եւ յիրաւի խնդրեց ինձմէ 500,000 ֆրանք: Իմ երիցագոյն աղջիկս իրաւունք ունէր այդ խնդիրքը ընդունելու. բայց որովհետեւ միւս երկու գտներքս ալ նոյն հաւասար իրաւունքն ունէին, ուստի եւ ես ուրախ եմ որ այսօր այս նոցա իրաւունքը հաւասար կբաժնեմ. առէք ամէն մէկդ այս 500,000 ֆրանքը եւ պողպեք ըրէք. իմ օրհնութիւնս միշտ ձեր հետն է:

= Այս թագաւորական կազանդէքը չգիտեմ թէ քանի հոգի ըրին կամ ընդունեցան այս կազանդիս. բայց կմաղթեմ որ ամենայն Հայ ծնողաց սիրտը այսպիսի որդեսիրութիւն ունենայ, թէ եւ ոչ նոյնպիսի հարստութիւն: